

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ УРБАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ GLOBAL TRENDS OF URBANIZATION PROCESSES

У статті проведено дослідження світових тенденцій урбанізаційних процесів. Для здійснення дослідження використовувались дані Департаменту економічних та соціальних питань ООН. Запропоновано класифікацію країн за рівнем доходів. Згідно класифікації виокремлено такі класифікаційні ознаки: країни з високим рівнем доходу, країни із середнім рівнем доходу, Країни з низьким рівнем доходу. Країни з середнім рівнем доходу пропонується виокремлювати країни з рівнем доходу вище середнього та нижче середнього. Сформовано загальну структуру населення світу за рівнем доходу країн. Також в статті сформовано структуру населення світу більш розвинених регіонів та менш розвинених регіонів. В межах запропонованої структури виокремлено більш розвинені регіони та менш розвинені регіони в розрізі міського та сільського населення. В статті визначено структуру населення найменш розвинених країн світу та менш розвинених регіонів. Найнижчі показники урбанізації у країнах з рівнем доходів нижче середнього та низьким рівнем доходів за аналізований період 1950-2015 рр. Частка міського населення більш розвинених регіонів світу міського населення світу складає 23,55 %, аналогічний показник менш розвинених регіонів світу становить 76,45 %. Використовуючи сервіс Datawrapper здійснено візуалізацію структури міського населення світу за період 1950-2050 рр. у розрізі країн за рівнем доходів. Встановлено, що за аналізований період 1950-2050 рр. динаміка зростання частки міського населення у країнах з високим рівнем доходів є вищою ніж в країнах з середнім рівнем доходів. Темпи урбанізації в країнах із низьким рівнем доходів є низьким, зокрема через переважання сільського населення в таких країнах над міським. Результати дослідження вказують існування кореляційної залежності рівня доходів країн та відповідної урбанізаційної структури.

Ключові слова: урбанізація, урбанізаційні процеси, рівень доходів, населення, державна політика.

The article examines global trends in urbanization processes. Data from the United Nations Department of Economic and Social Affairs were used to carry out the research. A classification of countries by income level is proposed. According to the classification, the following classification features are distinguished: countries with a high level of income, countries with an average level of income, countries with a low level of income. Middle-income countries are proposed to distinguish between countries with an above-average and below-average income. The general structure of the world population by income level of countries has been formed. Also, the structure of the world population of more developed regions and less developed regions is formed in the article. Within the proposed structure, more developed regions and less developed regions are distinguished in terms of urban and rural population. The article defines the population structure of the least developed countries of the world and less developed regions. The lowest rates of urbanization in countries with a level of income below the average and a level of low income for the analyzed period 1950-2015. The share of the urban population of the more developed regions of the world of the urban population of the world is 23.55%, the similar indicator of the less developed regions of the world is 76.45%. Using the Datawrapper service, the structure of the world's urban population for the period 1950-2050 was visualized by countries by income level. It was established that for the analyzed period of 1950-2050, the growth dynamics of the share of the urban population in countries with a high level of income is higher than in countries with an average level of income. The pace of urbanization in low-income countries is low, in particular due to the preponderance of the rural population in such countries over the urban population. The results of the study indicate the existence of a correlation between the income level of countries and the corresponding urbanization structure.

Key words: urbanization, urbanization processes, income level, population, state policy.

УДК 336.225.2(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2021.24.27>

Сергієнко Л.В.

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування, Державний університет «Житомирська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап розвитку, що характеризується стрімкими темпами урбанізації, як у світовому масштабі, так і в межах України, обумовлює ряд проблем, пов'язаних із зростанням міського населення та відповідно їх зростаючих специфічних потреб, забезпечення яких, в свою чергу, відбуватиметься в результаті реалізації різних галузевих політик: економічної, соціальної, екологічної, інфраструктурної, гуманітарної тощо. Пошук публічного-управлінських рішень щодо формування та реалізації механізмів державної політики в забезпеченні стійкої урбанізації, зважаючи на особливості процесів урбанізації, масштабів їх наслідків та варіативності прояву у різних

сферах життєдіяльності, неодмінно лежатиме в площині забезпечення безпеки територій та врахування потреб та інтересів, дотримання прав та свобод міських жителів, зокрема, та суспільства в цілому. Зважаючи на те, що процеси урбанізації зачіпають усі без винятку країни світу, доцільно оцінити масштаби урбанізації в світі та Україні з 1950 р., що дозволить виявити тенденції, особливості та характеристики взаємозв'язку процесів урбанізації з рівнем економічного розвитку країн. Оцінка світових тенденцій урбанізації має вирішальне значення для формування науково обґрунтованої державної політики щодо розвитку територій, забезпечення національної безпеки, безпеки урбанізованих територій, безпеки

суспільства загалом та безпеки життєдіяльності жителів міст з врахуванням необхідності дотримання Цілей сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми урбанізаційних процесів та тенденції урбанізації присвячені праці В. Шукла, Д. Харві, П. Нокс, Л. Маккарті та ін. Дослідження сутності поняття урбанізації проводили Аверкіна М.Ф. [1], Борейко Н.М., Параниця С.П. [3]. Серед сучасних дослідників процесів урбанізації можна виокремити Бірюкова Д.С. [2], Засадко В.В. [4], Кіріна Р.С. [5] та інші.

Інформаційною базою дослідження є дані Департаменту економічних та соціальних питань Організації Об'єднаних Націй.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Показник міське населення у 2018 році складає 3017642 тис. осіб, а сільського – 2720000 тис. осіб. Тобто частка міського населення країн із середнім рівнем доходів, у загальній структурі міського населення світу, складає 52,59 %, а частка сільського населення, відповідно у загальній структурі сільського населення світу, – 47,41 %. Натомість, значна частка населення країн із середнім рівнем доходів, зафіксована у загальній структурі населення світу, а саме 75,17 % або ж 5737642 тис. осіб.

Варто зауважити, що у загальній структурі населення світу, частка населення менш розвинених регіонів, за винятком найменш розвинених країн, складає 70,01 % або ж 5343683 тис. осіб. Що стосується кількості населення менш розвинених регіонів, за винятком Китаю, то цей показник у 2018 році сягає рівня 4922818 тис. осіб або 64,5 % у загальній структурі населення світу.

Слід зазначити, що для комплексної характеристики процесів урбанізації, доцільно оцінити дані процеси у контексті обсягів доходів відповідних країн.

Метою статті є визначення головних тенденцій урбанізації, які відбуваються в світі та їх характеристика.

Виклад основного матеріалу. За даними Організації об'єднаних націй, Департаменту економічних та соціальних питань, Відділу народонаселення, щодо світових показників урбанізації, які знайшли своє відображення у відповідному Звіті [6], країни світу було поділено за рівнем розвитку регіонів та обсягом доходів країн на наступні категорії: більш розвинені регіони; менш розвинені регіони; найменш розвинені країни; менш розвинені регіони, за винятком найменш розвинених країн; менш розвинені регіони, за винятком Китаю; країни з високим рівнем доходу; країни із

середнім рівнем доходу (країни з рівнем доходів вище та рівнем доходів нижче середнього); країни з низьким рівнем доходу.

Більш розвинені регіони світу включають наступні регіони: Європа, Північна Америка, Австралія, Нова Зеландія, Японія. У свою чергу, групу менш розвинених регіонів світу складають усі регіони Африки, Азії (крім Японії), Латинської Америки та Карибського басейну, а також Меланезії, Мікронезії та Полінезії.

Що стосується групи найменш розвинених країн, слід відзначити, що перелік країн даної групи визначено Генеральною Асамблеєю ООН у своїх резолюціях (59/209, 59/210, 60/33, 62/97, 64 / L.55, 67 / L.43, 64/295 та 68/18) та включають 47 країн світу, з них 33 в Африці, 9 в Азії, 4 в Океанії та одну в Латинській Америці та Карибському басейні.

Натомість, інші менш розвинені країни включають менш розвинені регіони, за винятком найменш розвинених країн. Поділ на такі групи включає наступні критерії: дохід на душу населення, слабкість людських ресурсів, у тому числі якість харчування та здоров'я, якість та доступ до освіти і рівень грамотності населення, а також критерій економічної вразливості.

Доцільно оцінити структуру населення світу за рівнем розвитку регіонів. Зокрема, обрано показники 2018 року, як останні фактичні дані, представлені в офіційному звіті ООН [6]. Дані після 2018 року, які зазначені у відповідному звіті є прогнозовані. Структура населення світу більш розвинених регіонів та менш розвинених регіонів світу представлено у таблиці 1.

За даними Відділу народонаселення Департаменту економічних та соціальних питань ООН, у 2018 році, загальна чисельність населення світу складала 7632819 тис. осіб, з них 3413002 тис. осіб – це сільське населення та 4219817 тис. осіб міське населення. Таким чином, у 2018 році у загальній структурі світового населення, частка міського населення складала 55,29 %, а частка сільського населення 44,71 % відповідно. Слід відзначити, що у 1950 році, частка міського населення складала лише 29,6% у загальній структурі населення світу, однак за період з 1950 року до цього часу міське населення має тенденцію до стрімкого зростання. Незначна частка міського населення світу у 1950 році обумовлена тодішнім станом економічного розвитку.

Частка міського населення у регіонах світу, що поділені відповідно до рівня їх розвитку на більш розвинені регіони та менш розвинені регіони, відрізняється. Чисельність менш розвинених регіонів світу, станом на 2018 рік, складає 6369620 тис. осіб, що становить 83,45 % у загальній структурі світового населення за відповідний період. У свою

**Структура населення світу більш розвинених регіонів
та менш розвинених регіонів світу у 2018 ***

Міське населення			Сільське населення			Загальна чисельність населення світу	
тис. осіб	Частка у структурі, %		тис. осіб	Частка у структурі, %		тис. осіб	Частка у структурі населення світу, %
	міського населення світу	населення світу		сільського населення світу	населення світу		
Населення світу							
4219817	X	55,29	3413002	X	44,71	7632819	X
Більш розвинені регіони							
993837	23,55	78,68	269363	7,89	21,32	1263200	16,55
Менш розвинені регіони							
3225980	76,45	50,65	3143639	92,12	49,35	6369620	83,45

* розраховано на основі [6]

чергу, чисельність більш розвинених регіонів світу становить 1263200 тис. осіб та відповідно у загальній світовій структурі чисельності населення, у 2018 році, – лише 16,55 %. Така ситуація свідчить про суттєвий розрив та світові дисбаланси, адже більшість населення світу проживає саме у менш розвинених регіонах. З позицій розподілу міського та сільського населення, у 2018 році чисельність міського населення менш розвинених регіонів складає 3225980 тис. осіб, у той час, коли показник міського населення більш розвинених регіонів складає всього 993837 тис. осіб. У структурному співвідношенні частка міського населення більш розвинених регіонів світу у загальній структурі міського населення світу складає 23,55 %, аналогічний показник менш розвинених регіонів світу становить 76,45 %.

Якщо оцінити структуру міського та сільського населення за поділом на більш розвинені регіони та менш розвинені регіони, доцільно відзначити, що, у структурі населення більш розвинених регіонів, частка міського складає 78,68 %, а сільського населення – 21,32 % відповідно. У свою чергу, майже однакове співвідношення часток міського та сільського населення менш розвинених регіонів світу, прослідковується у 2018 році, а саме: частка міського населення складає 50,65 %, а сільського – 49,35 %.

Структура населення найменш розвинених країн світу та менш розвинених регіонів у 2018 році представлено в таблиці 2.

Зазначені показники щодо структури населення світу найменш розвинених країн та менш розвинених регіонів світу дозволяють зробити наступні висновки. Зокрема, загальна чисельність населення найменш розвинених країн складає 1025937 тис. осіб, що в загальній структурі населення світу займає 13,44 %, з них: 681645 тис. осіб – це сільське населення найменш розвинених країн світу та 344291 тис. осіб – міське населення.

Частка міського населення найменш розвинених країн світу у загальній структурі міського населення складає лише 8,16 %, у свою чергу, аналогічний показник сільського населення найменш розвинених країн світу, у структурі сільського населення світу, – 19,97 %. Вищенаведене свідчить, що переважна більшість населення найменш розвинених країн світу проживає у сільській місцевості, а це – 66,44 %, адже основа економіки країн даної групи – це сільське господарство, де і зайняті більша частина працюючого населення. Невелика частка міського населення найменш розвинених країн світу обумовлена відсутністю належної фінансової, соціальної, транспортної та інших складових інфраструктури.

Щодо менш розвинених регіонів, за винятком найменш розвинених країн, слід відзначити, що чисельність населення даної групи складає 5343683 тис. осіб, що в загальній структурі населення світу займає частку у 70,01 %. Зокрема, сільське населення менш розвинених регіонів, за винятком найменш

Таблиця 2

**Структура населення найменш розвинених країн світу
та менш розвинених регіонів у 2018 році ***

Міське населення			Сільське населення			Загальна чисельність населення	
тис. осіб	Частка у структурі %		тис. осіб	Частка у структурі %		тис. осіб	Частка у структурі населення світу %
	міського населення	населення світу		сільського населення	населення світу		
Населення світу							
4219817	X	55,29	3413002	X	44,71	7632819	X
Найменш розвинені країни							
344291	8,16	0,34	681645	19,97	0,56	1025937	13,44
Менш розвинені регіони, за винятком найменш розвинених країн							
2881689	68,29	0,54	2461994	72,14	0,46	5343683	70,01
Менш розвинені регіони, за винятком Китаю							
2362379	55,98	0,48	2560440	75,02	0,52	4922818	64,5

* розраховано на основі [6]

розвинених країн, складає 2461994 тис. осіб, а міське – 2881689 тис осіб відповідно. У загальній структурі міського населення світу, частка міського населення менш розвинених регіонів, за винятком найменш розвинених країн, складає 68,29 %, а аналогічний показник сільського населення, у загальній структурі сільського населення світу, – 72,14%. Якщо порівнювати структуру населення менш розвинених регіонів, за винятком найменш розвинених країн у 2018 році, то частка міського населення складає – 53,93 %, а сільського – 46,07 % відповідно.

Схожі показники спостерігаються у менш розвинених регіонах, за винятком Китаю, а саме: частка міського населення менш розвинених регіонів, за винятком Китаю, у загальній структурі міського населення світу, займає 55,98 % та складає 2362379 тис. осіб. У свою чергу, частка сільського населення менш розвинених регіонів, за винятком Китаю, у загальній структурі сільського населення світу, складає 72,02 % або ж 2560440 тис. осіб.

Таким чином, оцінка структури населення найменш розвинених країн світу та менш розвинених регіонів у 2018 році, дає підстави констатувати наступне. По-перше, найбільшу частку в структурі населення світу займають менш розвинені регіони – 83,45 %, з них 70,01 % або ж 5343683 тис. осіб складають найменш розвинені регіони світу та 13,44 % або 1025937 тис. осіб – найменш розвинені країни світу. По-друге, більшість населення найменш розвинених регіонів світу – сільське,

що економічно обумовлено основним видом діяльності – сільським господарством.

За класифікацією ООН, за рівнем доходу, яка, в свою чергу, базується на підході Світового банку, в основі якого лежить визначення рівня ВНД на душу населення, країни світу поділені на такі групи: країни з високим рівнем доходу, країни з середнім рівнем доходу (у свою чергу, поділяються на країни з рівнем доходу вище та нижче середнього) та країни з низьким рівнем доходу. Перелік країн, що входять до кожної із зазначених груп наведено у таблиці 3.3.

Структура населення світу, із визначенням частки міського та сільського населення, а також частки у загальній структурі населення світу за групами країн, що поділені за рівнем доходу цих країн у 2018 році, подано в таблиці 4.

Загальна чисельність населення країн з високим рівнем доходу у 2018 році, за оцінками ООН [6] складає 1197191 тис. осіб, що у загальній структурі населення світу займає 15,68 %. Міське населення країн з високим рівнем доходу складає 975461 тис. осіб, що у структурі міського населення світу складає частку у 23,12 %, натомість чисельність сільського населення країн з високим рівнем доходу становить 221730 тис осіб або ж 6,5 % у загальній структурі сільського населення світу.

Зважаючи на чисельність та, переважаючи у структурі, частку населення, яку складає група країн із середнім рівнем доходів, доцільно розглянути дану групу країн з позицій поділу на країни із рівнем доходу вище середнього та країни із рівнем доходу нижче середнього.

Класифікація країн за рівнем доходів*

Група країн	Перелік країн
Країни з високим рівнем доходу	Австралія, Австрія, Андорра, Антигуа і Барбуда, Аруба, Багамські острови, Барбадос, Бахрейн, Бельгія, Бермудські острови, Британські Віргінські острови, Бруней-Даруссалам, Великобританія, Віргінські острови США, Гібралтар, Гренландія, Греція, Гуам, Данія, Естонія, Ізраїль, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Кайманові острови, Канада, Катар, ОАР Гонконг (Китай), ОАР Макао (Китай), Тайвань (провінція, Китаю), Кіпр, Кувейт, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург Мальта, Монако, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Нова Каледонія, Норвегія, Нормандські острови, Об'єднані Арабські Емірати, Оман, острів Мен, Острови Кюрасао, Палау, Північні Маріанські острови, Польща, Португалія, Пуерто-Ріко, Республіка Корея, Сан-Марино, Саудівська Аравія, Сейшели, Сент-Кітс і Невіс, Сінгапур, Сінт-Мартен (голландська частина), Словаччина, Словенія Сполучені Штати Америки, Теркс і Кайкос, Тринідад і Тобаго, Угорщина, Уругвай, Фарерські острови, Фінляндія, Франція, Французька Полінезія, Чехія, Чилі, Швейцарія, Швеція, Японія
Країни із середнім рівнем доходу	Включають перелічені нижче країни з рівнем доходу вище середнього та країни з рівнем доходу нижче середнього
<i>Країни з рівнем доходу вище середнього</i>	Азербайджан, Албанія, Алжир, Американське Самоа, Аргентина, Беліз, Білорусь, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Ботсвана, Бразилія, Венесуела (Боліварська Республіка), Габон, Гайана, Гренада, Домініка, Домініканська Республіка, Еквадор, Екваторіальна Гвінея, Ірак, Іран (Ісламська Республіка), Казахстан, Китай, Колумбія, Коста-Ріка, Куба, Ліван, Лівія, Маврикій, Малайзія, Македонія (Колишня Югославія), Мальдіви, Маршаллові острови, Мексика, Намібія, Науру, Панама, Парагвай, Перу, Південна Африка, Республіка Македонія, Російська Федерація, Румунія, Самоа, Сент-Вінсент і Гренадини, Сент-Люсія, Сербія, Суринам, Таїланд, Тонга, Тувалу, Туреччина, Туркменістан, Фіджі, Хорватія, Чорногорія, Ямайка
<i>Країни з рівнем доходу нижче середнього</i>	Ангола, Бангладеш, Болівія (Багатонаціональна Держава), Бутан, Вануату, В'єтнам, Вірменія, Гана, Гватемала, Гондурас, Грузія, Джибуті, Єгипет, Ємен, Замбія, Індія, Індонезія, Йорданія, Кабо-Верде, Камбоджа, Камерун, Кенія, Киргизстан, Кірібаті Держава Палестина, Конго, Кот-д'Івуар, Лаоська Народно-Демократична Республіка, Лесото, Мавританія, Марокко, Мікронезія (Федеральні Штати), Монголія, М'янма, Нігерія, Нікарагуа, Пакистан, Папуа Нова Гвінея, Республіка Молдова, Сальвадор, Сан-Томе і Принсіпі, Сирійська Арабська Республіка, Соломонові острови, Судан, Східний Тимор, Таджикистан, Туніс, Узбекистан, Україна, Філіппіни, Шрі-Ланка
Країни з низьким рівнем доходу	Афганістан, Бенін, Буркіна-Фасо, Бурунді, Гаїті, Гамбія, Гвінея, Гвінея-Бісау, Демократична Республіка Конго, Еритрея, Ефіопія, Зімбабве, Коморські острови, Корейська Народно-Демократична Республіка, Ліберія, Мадагаскар, Малаві, Малі, Мозамбік, Непал, Нігерія, Об'єднана Республіка Танзанія, Південний Судан, Руанда, Сенегал, Сомалі, Сьєрра-Леоне, Того, Уганда, Центральноафриканська Республіка, Чад

* за методологією Світового банку

Зокрема, чисельнішою, з позицій такого поділу, є група країн із рівнем доходу нижче середнього, зокрема, дана група налічує 3097407 тис. осіб, що складає майже половину населення світу (40,58 %). У свою чергу, у структурі населення країн із рівнем доходів нижче середнього, переважає сільське населення, що налічує 1838883 тис осіб, і в загальній структурі сільського населення світу є найчисельнішою групою та займає частку у 53,88 %.

Відповідно, чисельність міського населення країн із рівнем доходу нижче середнього налічує 1258524 тис. осіб, що у загальній структурі міського населення світу складає 29,82 %.

Обернений стан масштабів та структури урбанізації констатується у країнах із рівнем доходів вище середнього. Так, зокрема, у

країнах із рівнем доходів вище середнього, на відміну від країн із рівнем доходів нижче середнього, переважає міське населення, що налічує, у 2018 році, 1759118 тис. осіб.

Міське населення країн із рівнем доходів нижче середнього складає майже половину міського населення світу (41,69 %). Сільське населення країн із рівнем доходів нижче середнього, у 2018 році, досягло рівня 881117 тис. осіб, а частка у структурі сільського населення світу складає 25,82 %.

Чисельність населення країн із низьким рівнем доходу налічує 695060 тис. осіб, що складає 9,12 % всього населення світу, таким чином, дана група країн є найменш чисельною серед виділених за рівнем доходів.

Щодо структури міського та сільського населення країн з низьким рівнем доходів

Таблиця 4

Структура населення світу за рівнем доходу країн у 2018 році*

Група країн	Міське населення		Сільське населення		Загальна чисельність населення	
	тис. осіб	% у світовій структурі міського населення	тис. осіб	% у світовій структурі сільського населення	тис. осіб	% у світовій структурі населення
СВІТ	4219817	X	3413002	X	7632819	X
Країни з високим рівнем доходу	975461	23,12	221730	6,5	1197191	15,68
Країни із середнім рівнем доходу	3017642	71,51	2720000	79,70	5737642	75,17
Країни з рівнем доходу вище середнього	1759118	41,69	881117	25,82	2640235	34,59
Країни з рівнем доходу нижче середнього	1258524	29,82	1838883	53,88	3097407	40,58
Країни з низьким рівнем доходу	224131	17,81	470929	13,80	695 060	9,12

* розраховано на основі [6]

слід зазначити, що сільське населення таких країн переважає (67,75 %) над сільським населенням та налічує 470929 тис. осіб, що складає 13,8 % від загального показника сільського населення світу.

У той же час, чисельність міського населення країн з низьким рівнем доходів налічує 224131 тис. осіб або ж 17,81 % в структурі міського населення світу.

За використанням сервісу Datawrapper, що є інструментом для візуалізації великих даних, зображено структуру міського населення світу за період 1950-2050 рр. у розрізі країн за різним рівнем доходів (рис. 1).

З огляду на візуалізовані дані, представлені на рис. 1, можна стверджувати, що структура міського населення світу змінюється, за аналізований період, зокрема, частка міських жителів країн із рівнем доходів вище середнього; країн із середнім рівнем доходів; країн із рівнем доходів нижче середнього та країн із низьким рівнем доходів за період 1950-2050 рр. збільшується в загальній структурі міського населення світу. Натомість, за аналізований період 1950-2050 рр. частка міських жителів країн з високим рівнем доходів у загальній світовій структурі міського населення зменшується, а саме з 46 % у 1950 р. до прогнозованого рівня 25 % у 2050 році.

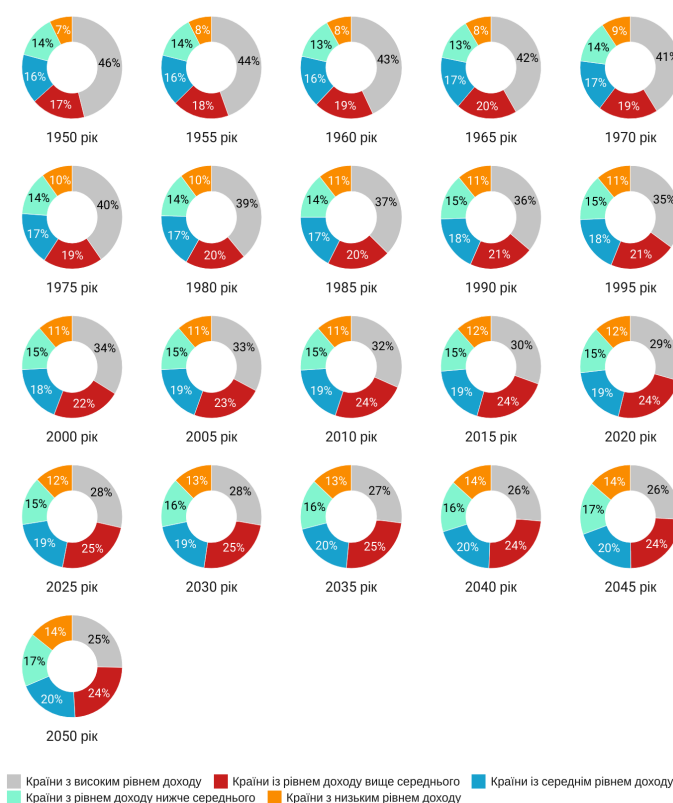

Рис. 1. Структура міського населення світу за період 1950-2050 рр. у розрізі країн за різним рівнем доходів

*Побудовано за допомогою сервісу Datawrapper (Режим доступу: <https://www.datawrapper.de/>) на основі даних, представлених в офіційному звіті ООН [6]

За даними ООН [6] «одними з найбільш швидкозростаючих міських агломерацій є

міста з менш ніж 1 мільйоном жителів, багато з яких розташовані в Азії та Африці. Наразі кожен восьмий житель живе у 33 мегаполісах у всьому світі, майже половина жителів міст у світі проживає, у менших населених пунктах з менше 500 000 жителів. Токіо - найбільше місто у світі з агломерацією 37 мільйонів жителів, за яким слідує Нью Делі з 29 мільйонами, Шанхай з 26 мільйонами, а також Мехіко та Сан-Паулу, кожен з яких має близько 22 мільйонів жителів. На сьогодні, в Каїрі, Мумбаї, Пекіні та Дакі близько 20 мільйонів мешканців. До 2030 року, за прогнозами, у світі будуть мегаполіси із понад 10 мільйонами жителів, більшість із яких, у регіонах, що розвиваються».

Таким чином, динаміка абсолютного приросту частки міських жителів, у структурі населення країн з високим рівнем доходів, за аналізований період, має тенденцію до збільшення. За період 1950 по 2050 рр., частка міських жителів у даній групі країн збільшилася на 29,9 пунктів структури, тобто з рівня 58,5 % у 1950 р. до прогнозованого рівня 88,4 % у 2015 році. Спостерігається, що найнижчий абсолютний приріст частки міських жителів, у країнах з високим рівнем доходів, за аналізований період, зафіксовано у період з 2015 по 2025 рр. (на 0,9 п.с. у 2015 р., 1 п.с. у 2020 р. та 0,9 п.с. у 2025 р. у порівнянні з попереднім періодом). Щодо найбільшого абсолютного приросту частки міських жителів у структурі населення країн з високим рівнем доходів зафіксовано у період 1955 по 1970 рр., а саме збільшення на 2,6 пунктів структури у 1955 р., 2,7 пунктів структури у 1960 р., 2,5 пунктів структури у 1965 р. та 2,4 пунктів структури у 1970 р. відповідно у порівнянні з попереднім періодом.

Щодо оцінки динаміки частки міського населення країн з середнім рівнем доходів за період 1950 – 2015 рр., слід зазначити, що частка міського населення даної групи країн за аналізований період збільшилася на 48,4 пункти структури, тобто з 19,9 % у 1950 р. до прогнозованого рівня 68,3 % у 2050 році.

Найбільший приріст частки міського населення у країнах з середнім рівнем доходів зафіксовано у період 2005 – 2025 рр., зокрема збільшення частки на 3,1 пункти структури у 2005 р., на 3,2 пункти структури у 2010 р., 2,9 пункти структури у 2015 та 2020 рр. та на 2,8 пункти структури у 2025 році відповідно, за ланцюговим методом.

Найнижчий приріст спостерігається у період 1965-1970 рр., а саме частка міського населення країн з середнім рівнем доходів збільшилася на 1,1 пункти структури у 1965 році та на 1,6 пункти структури у 1970 році у порівнянні з попереднім періодом.

В цілому, порівнюючи динаміку зміни частки міського населення у країнах з високим рівнем доходів та динаміку зміни частки міського населення у країнах з середнім рівнем доходів, доцільно наголосити на тому, що абсолютний приріст частки міських жителів у країнах з високим рівнем доходів, за аналізований період 1950-2050 рр., є вищим у порівнянні з аналогічним показником країн з середнім рівнем доходів.

У контексті оцінки динаміки урбанізації країн з середнім рівнем доходів, дану групу поділяють на країни з рівнем доходу вище середнього та країни з рівнем доходу нижче середнього. Таким чином, спостерігається стрімкі темпи абсолютного приросту міських жителів країн з рівнем доходу вище середнього, а саме на 60,5 пунктів структури за період 1950-2010 років, адже частка міських жителів становила 22,1 % у 1950 році, а у 2015 р. прогнозований рівень - 82,6 %.

Кожні 5 років, за досліджуваний 100-річний період, частка міських жителів у країнах з рівнем доходів вище середнього збільшується у середньому на 3 пункти структури, що є найвищим показником серед усіх груп країн за період 1950-2050 рр. Слід зазначити, що темпи зростання міських жителів у країнах з рівнем доходів вище середнього є вищими у порівнянні з аналогічним показником країн з високим рівнем доходів, однак, не зважаючи на те, що показники частки міських жителів країн з високим рівнем доходів становить у 1950 р. – 58,5 % та країн з рівнем доходів вище середнього у 1950 р. лише 22,1 %, прогнозовані аналогічні показники 2050 року свідчать, що дані групи країн будуть найбільш урбанізованими, адже частка міських жителів країн з високим рівнем доходів та рівнем доходів вище середнього становитиме 88,4% та 82,6 % відповідно.

Частка міських жителів країн з рівнем доходів нижче середнього у 1950 році становила 17,2 %, а аналогічний показник країн з низьким рівнем доходів – 9,3 %. Абсолютний приріст частки міських жителів країн з рівнем доходів нижче середнього та низьким рівнем доходів за період 1950-2050 рр. становить 41,8 пункти структури та 40,9 пункти структури відповідно, що в середньому становить збільшення на 2 пункти структури кожні 5 років. Слід зазначити, що тенденції зміни абсолютного приросту частки міського населення даних груп країн, починаючи з 2000 року, постійно підвищуються. У порівнянні, тенденції абсолютного приросту частки міських жителів у майбутньому будуть нижчими у країнах з високим рівнем доходів та країнах з рівнем доходів вище

середнього ніж у країнах з рівнем доходів нижче середнього та країнах з низьким рівнем доходів. Можна зробити висновок, що процеси урбанізації у контексті їх взаємозв'язку з рівнем доходів мають певні межі, до досягнення яких, частки міського населення збільшуватимуться, однак, досягнення певного рівня урбанізації та відповідного рівня доходів країн, ці тенденції сповільнюватимуть.

Висновки. Таким чином, проведена оцінка світових масштабів урбанізації за період 1950-2050 рр. дозволяє зробити наступні висновки. У 1950 році 59,5 % населення країн з високим рівнем доходу вже проживали в місті, і цей показник збільшиться до прогнозованого рівня 88,4 % у 2050 році. Натомість, відносно швидко урбанізуються країни з рівнем доходу вище середнього, зважаючи на те, що у країнах з рівнем доходів вище середнього, частка населення, що проживала в міських районах, у 1950 р. становила лише 22,1 %, а у 2050 році прогнозується, що зросте до рівня 82,6 %. Таким чином, країни з високим рівнем доходу були сильно урбанізовані протягом декількох десятиліть, а найшвидші темпи урбанізації за аналізований період зафіксовано у країнах з рівнем доходів вище середнього. У країнах із рівнем доходу нижче середнього темпи урбанізації повільніші, однак у найближчі десятиліття прогнозується, що дана група країн зазнає швидкої урбанізації до 2050 року. Найменш урбанізованими є країни з низьким рівнем доходів, зокрема, у 1950 році частка міських жителів становила лише 9,3 %, а у 2050 році цей показник збільшиться на 40,9 пунктів структури до рівня 50,2 %.

Таким чином, у країнах з високим рівнем доходу чисельність населення переважно сконцентровано у містах, зокрема частка міського населення таких країн становить 81,48 %, а частка сільського населення у країнах з високим рівнем доходу у загальній структурі населення даної групи країн відповідно складає лише 18,52 %. Така ситуація свідчить про те, що міста є магнітами, що притягують населення, адже саме у містах країн з високим рівнем доходів сконцентровані новітні технології, найважливіші ресурси (людські, інформаційні, фінансові, соціальні, інфраструктурні тощо) та сучасні підходи до забезпечення потреб та розвитку людини.

Оцінка структури населення країн із середнім рівнем доходів свідчить про наступне. По-перше, переважна більшість населення світу (75,17 %) проживає в країнах із середнім рівнем доходів, у тому числі частка міського населення країн із середнім рівнем доходів сягає показника 71,51 % усього міського населення світу, а частка сільського

населення таких країн 79,70 % усього сільського населення світу. По-друге, розподіл країн із середнім рівнем доходів на країни із рівнем доходів вище середнього та рівнем доходів нижче середнього, дозволив встановити такі тенденції: у країнах з рівнем доходів вище середнього переважає міське населення (66,63 %) над сільським (33,37 %); у країнах із рівнем доходів нижче середнього стан обернений до попереднього – переважає сільське населення (59,37 %) над міським населенням (40,63 %). Така ситуація акцентує на тому, що чисельність міських жителів переважає саме у країнах з вищим рівнем доходів.

Найменш чисельною групою є група країн із низьким рівнем доходів, що займає частку 9,12 % у загальній структурі населення світу. У країнах із низьким рівнем доходів переважає сільське населення (67,75 %) над міським (32,25 %), що вочевидь підкреслює твердження про взаємозалежність рівня доходів країн та відповідної урбанізаційної структури таких країн.

Зазначене свідчить, що в усіх країнах світу незалежно від рівня розвитку, процеси урбанізації є неминучими, що обумовлює завдання перед системою публічного управління щодо забезпечення ефективного управління та науково обґрунтованої політики, що дозволить використати переваги урбанізації, мінімізувати ризики та використати відповідний інструментарій щодо забезпечення ефективного публічного управління в забезпечення стійкого розвитку міських районів, налагодження та зміцнення екологічних, економічних, соціальних, гуманітарних тощо зв'язків між міськими та сільськими районами як елементу забезпечення національної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверкіна М.Ф. Вплив теорії стійкого розвитку міст на теорії урбаністики. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка. 2012. Вип. 19. С. 262–266. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2012_19_64
2. Бірюков, Д. С. (2013). Техногенні та екологічні проблеми урбанізації. Стратегічні пріоритети, (2), 135-141.
3. Борейко Н. М., Параниця С. П. Соціальна безпека як потенціал розвитку регіону України. Економіка та держава. 2020. № 5. С. 123–126.
4. Засадко В.В. Економічна безпека урбанізованих територій України: Монографія. – Київ: НІСД. Видавництво ННВК «АТБ» – 2016. - 360 с.
5. Кірін Р.С. Правові інструменти реалізації стратегічних напрямів розвитку системи екологічної безпеки міста: міжнародний та європейський рівні. *Economics and Law* 2 (65) (2022): 39-55.
6. Організація Об'єднаних Націй, Департамент економічних та соціальних питань, Відділ народонаселення (2018). Світові перспективи урбанізації: Ревізія : Редакція 2018 року, Інтернет-видання.